

Pauer Gyuláról - színpadképei ürügén

A vidéki színházban, ahová eddig Pestről küldözgették a kész díszlet- és kosztümterveket, egyszer csak megjelenik egy szelíd képű, hosszú hajú, szakállas fiatalember, és bejelenti, hogy ő az új darab díszlettervezője ... Mintha egy Rejtőregény kezdő sorait olvasnánk. A következő mondat szinte önként kínálkozik: „Kitört a pánik.”

Kaposváron nem okozott pánikot a fiatal képzőművész Pauer Gyula meg-jelenése - bár némely tekintetben kétségtelenül meglepetésekkel szolgált. Kertész Mihály rendező - még végzős főiskolás korában - „szólította le őt Balatonbogláron, a Kápolna-tárlaton. Pauer ekkor már jó idő óta a „pszeudo” problémakörével foglalkozott. Rövidre fogva és mérhetetlenül leegyszerűsítve, ez a probléma így szól: hogyan lehet egy-egy markáns térformát alkalmas módon rávitt felületjáték segítségével valami egészen más, de nem kevésbé valóságosnak tűnő térformává átalakítani mondjuk, egy félgömböt csonka kúp-pá . . . Pauer persze a metamorfózisnak nem elsősorban a látványossága izgatta; ezt inkább csak amolyan tetszetős „göngyölegnek” szánta, szellemi „árújának kelendőbbé tételére. Maga az „áru” ugyanis ez esetben egy kaján figyelmeztetés volt az ilyesmire még egyáltalában érzékeny emberiséghez, amely figyelmeztetés talán így lenne átfogalmazható hét-köznapni nyelvünkre : „Ne hagyd magad becsapni!” Közlebről: mennyire tökéletesek az elhíttetés műfogásai, mennyire illúziókeltő a sugallni kívánt látszatvalóság.

Ezen a ponton lép be a vizsgabemutatóra készülő végzős színházi rendező Pauer Gyula „életművébe”.

Az ajánlat mindenesetre eléggé csábító: Jevgenyij Svarc Hókirálynőjének a díszleteit kellene megtervezni. A darab mesejáték. A díszletnek és a jelmeznek tehát kézzelfoghatóvá kellene tennie a nem létezőt, a sohasem létezett, az elvileg sem létezhetőt . . . Igazi „pszeudo”-feladat! Pauer vállalja - fel-tételekkel.

Hamar világossá válik számára, hogy

nem lehet külön tervezni díszletet és jelmezt. A színpadon együtt vannak jelen, egyszerre hatnak. Hogyan is tehetné ki magát annak, hogy a más tervezte ruhák „ellene dolgozzanak” a díszleteinek! Fokról fokra, a mindennapi gyakorlat révén ébred rá olyan igazságokra, amiket a „profik” iskolapadból hoznak magukkal.

Magától értetődően vállalja, hogy amatőr. Ami azt is jelenti, hogy csak ott és addig dolgozik, ahol és ameddig magáénak érzi a darabot. Viszont sokat hajlandó tenni annak érdekében, hogy magáénak érezhesse . . .

Mindjárt a kezdet kezdetén sarokba szorítja „felfedezőjét”: a fiatal rendezőnek pontról pontra meg kell fogalmaznia rendezői elképzeléseit, hogy azután ő a maga ötleteit szembesíteni tudja velük. A nyár nagyjából rá is megy az egyeztetésre - még a strandon is erről folyik a vita. Érzi, nem szabad meghátrálnia: ha most kényelmeskedik, a rendező nem „hordja ki” a témát, s így ő vaktában lesz kénytelen tervezni - valamit, amiről csak akkor derül majd ki, hogy alkalmas vagy csapnivaló, amikor már késő segíteni . . .

Azután eljár a próbákra, amiből apróbb bonyodalmak származnak. Többen a színház törzsgárdájából ugyanis nehezen értik, mit kereshet egy díszlet-tervező a próbákon. Másoknak a meg-szólítása okoz fejtörést. Ismét mások azon töpregenek, vajon parancsolhatnak-e neki, vagy éppen ellenkezőleg, követniük kell az utasításait . . .

Az első próbák után meghökkentő ajánlattal áll elő: módosítani szeretne a tervén. Most, hogy pontosan látja a mozgásokat, a szereplők reális méreteit és gesztusait, egy-két részletet másképpen oldana meg. Félreértés ne essék: nem a díszletet akarja tetszetősebbé - a rendezői elképzelést szeretné hatékonyabbá tenni. A dolog persze nem megy simán. El-végre műszak is van a világon, és az határidőket szab, minthogy maga is ha-táridőre teljesít. Ismét egy kérdés, amely csak a „csecsemőknek” új : vajon a gombhoz varrjuk-e hát a kabátot vagy a kabáthoz a gombot? Azaz: melyik az előbbrevaló, a művészi szándék vagy a „kiszereles”? De végül is nem árt a fegyelmezés. Ezentúl ha fenntartja magának a jogot, hogy improvizáljon, egyszersmind tudomásul veszi, hogy „vízzel kell főznie”. A legegyszerűbb, legtisztább „minimál”-megoldásokat így

most már a belső kényszer mellett a külső is sugallja.

A *Hókirálynő* díszletei csak addig a fokig egyszerűsítettek, hogy még szárnyalásra bírassák a gyermeki fantáziát, és csak annyira dúsítottak, hogy ennek a szárnyalásnak önkényes határokat ne szabjanak. A korábbi műhelygyakorlatban már kipróbált pszeudo-megoldás - gyűrt szövet illúziója sima felületen - most kettős szerepkörben működik. Színszegénysége és sejtelmes bolyhossága folytán elhíttetően idézi a tél hangulatát, más szelepkörben viszont ugyan-ezek a vizuális adottságok hűvös márványfal szeszélyes érzetét szuggerálják. A háttér tehát mindvégig változatlan, és amíg magában áll, egyszersmind né-ma is, lehetőségeit magába rejti. Am abban a pillanatban, ahogy behelyezünk valamely markáns formát - bútort, képet stb. - egy a sok rejtett jelentéslehetőség közül azon nyomban konkretizálódik: a színtér megelevenedik, *egyéniséggé* válik. Így avatja lényegében egyetlen behelyezett díszletelem, egy monumentális hókristály a semleges terepet Hókirálynő palotájává, míg máskor a felnagyított bankjegyminta: rablóbarlanggá. A logika ezúttal félreismerhetetlenül népmesei: így válik a menekülő hős által hátravetett kefe erdővé, a kendő tóvá stb., egy-egy olyan tulajdonságuk manifesztálódása révén, amely a mindennapos használatban rejtve maradt. A népművészet legbenső, soha el nem évülő értékeinek ilyen mély megértésével és ilyen elegáns, izzig-vérig korszerű felhasználásával ritkán találkozni manapság, a folklórmajmolás divatja közepette.

Pauer Gyula eddig négy darabhoz tervezett színpadképeket Kaposváron. Belejött a munkába, és ma már a jelenléte nem okoz megütközést. Sőt - ami eddig nem fordult elő a helyi gyakorlatban: a *Tartuffe* díszletei sorozatosan nyílt-színi tapsot kaptak.

A legutóbbi munka - Heinrich von Kleist *Homburg hercege* című drámájának díszlettervezése ismét sok érdekes tanulsággal szolgálhat. Példaszerű mindenekelőtt a feladat elemzése. És itt mindjárt meg kell jegyezni: Pauer díszletei arról is pontos képet adnak, mennyire érett a *rendező* elképzelése a darabról, milyen mélységig hatolt be a produkció vezetője a konfliktusba, egy-egy jelenetbe vagy akár egy-egy figura jellemébe. „Keress a kicsiben a nagyot!” - az alkímia legendás atyjának, Hermész

